

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ฝรั่งเศสและอังกฤษได้เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแข่งขันกันล่าอาณานิคม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 โดยมีจุดประสงค์ที่จะกอบโกยทรัพยากรต่างๆที่อุดมสมบูรณ์ของภูมิภาคนี้และกุมอำนาจทางการเมืองของแต่ละประเทศไปพร้อมกัน เช่น การยึดครองอินโดจีนของฝรั่งเศส หรือการยึดครอง อินเดีย พม่าโดยอังกฤษ ฯลฯ เมื่อมหาอำนาจเหล่านี้ได้เข้าไปปกครองแต่ละประเทศ ก็สร้างความไม่พอใจให้กับคนพื้นเมือง เพราะกดขี่ข่มเหงประชาชน ขูดรีดเงิน โดยตั้งภาษีต่างๆอย่างไม่เป็นธรรม ประชาชนขาดเสรีภาพ ฯลฯ ทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเรียกร้องเอกราช ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียกร้องเอกราชของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากชนพื้นเมืองทนการกดขี่ของมหาอำนาจไม่ไหว ก็มีเหตุการณ์สำคัญที่เปรียบเสมือนแรงจูงใจให้เกิดความกล้าที่จะเรียกร้องเอกราช เช่น เหตุการณ์กบฏนักมวยในประเทศจีน เมื่อพ.ศ. 2442 ญี่ปุ่นรบชนะรัสเซียในสงครามแย่งสิทธิเหนือเกาหลีและแมนจูเรียในพ.ศ.2448 การปฏิวัติของจีนในพ.ศ.2454 และการต่อสู้แบบบอห์มสตาต่อต้านการปกครองของอังกฤษในอินเดียช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้น (พิมพ์รุต พิพัฒน์กุล, 2544: 2)

ประเทศลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสตั้งแต่ปีพ.ศ.2436 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ฝรั่งเศสบีบบังคับให้สยามยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ซึ่งคือประเทศลาวให้อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสมิได้ให้ความสำคัญในการปกครองและพัฒนาประเทศลาว ในด้านเศรษฐกิจ ฝรั่งเศสไม่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามฝรั่งเศสคิดเพียงกอบโกยเอาทรัพยากรที่มีค่าต่างๆเช่น ตะกั่ว ไม้สัก ครั่ง ฯลฯ นอกจากนี้ชายฉกรรจ์ลาวยังต้องถูกเกณฑ์ไปสร้างถนนเพื่อใช้ในการลำเลียงสินค้า ซึ่งแต่ละคนต้องทำงานอย่างน้อย 60 วันต่อปีโดยไม่มีค่าจ้าง ในอีกด้านหนึ่งฝรั่งเศสได้ทำการขูดรีดคนลาว โดยกำหนดอัตราภาษีที่สูงมาก ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ฝรั่งเศสได้ส่งเสริมให้คนลาวเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศส แต่ภาษาลาวนั้นถูกละเลย ประชากรลาวจำนวนมากไม่รู้หนังสือ มีเพียงลูกเจ้าหลานนายเท่านั้นจึงจะได้เรียน (สมชาย นิลอาธิ, 2545: 31-33) ในพ.ศ.2440 ปอล ดูเม (Paul Doumer) ได้จัดระบบการคลังของอาณานิคมเสียใหม่ โดยบีบบังคับให้เสียภาษีทางอ้อมมากขึ้น เช่น ภาษีเกลือ เหล้าของคนพื้นเมือง และฝิ่น และยังบังคับให้ประชาชนจ่ายภาษีทางตรงเป็นรายหัว เป็นรัฐูปการ เช่น ภาษีคนเข้าเมือง ภาษีกรรมสิทธิ์ที่ดิน

เป็นต้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับอาณาจักร ภาษีอากรที่เก็บจากชาวนาจะสูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่ชาวยุโรปผู้เข้ามาอยู่ในดินแดนอาณาจักรจะจ่ายน้อยมาก (ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา, 2551:22) จากเหตุการณ์ในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเอาเปรียบคนลาวในทุกด้านของฝรั่งเศส ทำให้คนลาวเกิดความรู้สึกคับแค้นใจและเบื่อหน่าย ขบวนการต่อสู้เพื่อต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสจึงถือกำเนิดขึ้นในทั่วทุกแขวงของประเทศลาว เช่น ในปีพ.ศ.2444 เกิดขบวนการต่อสู้ของพ่อกะควดที่แขวงสะหวันนะเขต ขบวนการต่อสู้ขององค์แก้วผู้มีบุญและองค์กมมะคำ ในแขวงอัตตะปือ สาดะวัน และจำปาสัก ในปีพ.ศ.2461 เกิดขบวนการต่อสู้ของเจ้าฟ้าป่าใจ ซึ่งอยู่ที่แขวงหัวพัน ทางเหนือของลาว ขบวนการต่อสู้ของเจ้าฟ้าเมืองสิง อยู่ที่แขวงหลวงน้ำทา (สมชาย นิลอาธิ, 2545: 35-43) ปีพ.ศ. 2463 เกิดขบวนการต่อสู้ของครูคำ โดยครูคำเป็นผู้นำประชาชนในเขตเวียงจันทน์ลุกขึ้นต่อสู้(คารา รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2548: 153) แต่ทว่าขบวนการต่อสู้ต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นก็ถูกทำลายโดยฝรั่งเศส ในที่สุด สาเหตุที่ขบวนการต่อสู้ไม่ได้รับชัยชนะเป็นเพราะกลุ่มต่างๆที่ต่อสู้ขาดความร่วมมือกัน ไม่ได้มีความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขาดการนำที่เข้มแข็ง เป็นเพียงความไม่พอใจของประชาชนเท่านั้น ยังขาดสำนึกความเป็นชาติร่วมกัน

แม้ความรู้สึกชาตินิยมของลาวจะเกิดขึ้นช้า อันเนื่องมาจากเมื่อฝรั่งเศสได้ปกครองลาว มิได้ส่งเสริมการศึกษาแก่คนลาว แต่ทว่าในทศวรรษ 2480 เมื่อไทยกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของฝรั่งเศส ซึ่งพยายามปลูกเร้าชาตินิยมแบบเชื้อชาตินิยม โดยเน้นว่าชาวลาวและกัมพูชาเป็นคนเชื้อชาติไทย ฝรั่งเศสก็เริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ชาวลาว โดยฝรั่งเศสเริ่มขยายระบบการศึกษาของลาวให้กว้างขวางมากขึ้น และมีการสอนเรื่องการเมืองการปกครอง เช่น เรื่องสิทธิ เสรีภาพและการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าเป็นจุดสำคัญในการส่งเสริมแนวคิดชาตินิยมในลาว นอกจากนี้ประเทศไทยก็มีส่วนในการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมให้กับลาวด้วย ซึ่งในสมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 1 (พ.ศ.2481-2487) รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายต่างๆที่เน้นในเรื่องชาตินิยมอย่างมาก มีการโฆษณาเผยแพร่ความคิดชาตินิยมสู่ประชาชนไทยทางวิทยุกระจายเสียง การกระจายเสียงของรัฐบาลไทยนี้สามารถรับฟังได้ถึงในดินแดนลาว ดังเช่น ท้าวอุ้นชนะนิกร (นักชาตินิยมลาวคนสำคัญที่เข้าร่วมมือกับไทยในปีพ.ศ. 2483 และเป็นผู้นำในการก่อตั้งขบวนการเสรีลาว) ได้รับฟังข่าวสาร ข้อมูลต่างๆรวมทั้งแนวคิดชาตินิยมจากไทยผ่านทางวิทยุ ในสมัยที่เขายังเป็นข้าราชการในลาว ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนลาวเกิดความรู้สึกชาตินิยม (พิมพ์รต พิพัฒน์กุล, 2544: 22)

ความรู้สึกชาตินิยมของลาวเริ่มเด่นชัดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2480 เป็นต้นมา มีการสร้างความรู้สึกชาตินิยมในหลาย ๆ ทาง เช่น มีการออกดวงตราไปรษณียากรแห่งชาติลาวขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นรูปธงไตรรงค์วงเดือนในปีพ.ศ.2494 การเขียนประวัติศาสตร์ลาว รวมไปถึงการแต่งเพลง

ปฏิวดี ซึ่งเพลงปฏิวดีลาวเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในการค้นคว้าครั้งนี้ เพลงปฏิวดีลาวถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เพลงปฏิวดีนั้นถูกสร้างขึ้นโดยลาวฝ่ายซ้ายหรือขบวนการปลดปล่อยลาวโดยผู้แต่งเพลงปฏิวดีจะเป็นชนชั้นนำทางการเมืองของลาว มีส่วนร่วมในความเคลื่อนไหวทางการเมืองของลาว เช่น ท่านสีชนะนะ สีसान ท่านพุมิ วงวิจิต ท่านสันติ พมสุวัน ฯลฯ ซึ่งท่านเหล่านี้ถือเป็นนักประพันธ์เพลงปฏิวดี แต่งเพลงเพื่อปลุกระดมกองทัพ ทำให้ทหารและประชาชน มีความรู้สึกฮึกเหิม รักชาติ สำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างความรู้สึกดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการทำสงครามเพื่อเรียกร้องเอกราช เพลงปฏิวดีจึงถูกเผยแพร่ทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนลาวเกิดความรักชาติ

ถือได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เพลงปฏิวดีลาวก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้นตามสำนึกความเป็นชาติของลาว โดยเพลงปฏิวดีในช่วงนี้ถูกใช้เพื่อปลุกระดมกองกำลังทหาร ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง พ.ศ. 2518 เพลงปฏิวดีถูกเผยแพร่ในวงกว้างมากขึ้น ไม่เพียงแต่ในเขตปลดปล่อย เพราะลาวฝ่ายซ้ายต้องต่อสู้กับลาวฝ่ายขวาที่มีสหรัฐอเมริกาหนุนหลังอยู่ จึงพยายามเผยแพร่เพลงปฏิวดีออกไปให้มากที่สุดเพื่อปลุกกระแสความรักในชาติให้กับชาวลาว แต่หลังจากลาวฝ่ายซ้ายเป็นผู้ปกครองประเทศ เพลงปฏิวดีก็ยังคงถูกเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่รัฐบาลลาวรณรงค์เป็นอย่างมาก เพลงปฏิวดีที่มีชื่อเสียงได้แก่ เพลงต่อต้าน แคนแห่งอิสระ ปฏิวดีส่องแสงดาวล้อมเดือน เผ่าลาวเอ๋ย ฯลฯ ซึ่งเพลงเหล่านี้มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมของลาว ความเป็นอยู่ของประชาชน ในแต่ละช่วงเวลา การถูกกดขี่จากสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส และที่สำคัญคือความสามัคคีของคนภายในชาติ จากเนื้อหาของเพลงปฏิวดีแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความเป็นชาติของลาวได้ชัดเจน และสำนึกชาตินิยมที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงปฏิวดีนั้น ยังมีความแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา จึงเป็นที่มาของความสนใจว่า เพลงปฏิวดีลาวตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน มีการสร้างสำนึกความเป็นชาติลาวอย่างไรบ้าง และในแต่ละยุคมีความแตกต่างกันอย่างไร มีปัจจัยและบริบทอะไรที่ทำให้เป็นเช่นนั้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงการสร้างสำนึกความเป็นชาติที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงปฏิวดีลาวตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงการคงอยู่และการปรับตัวของเพลงปฏิวดีลาว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้เข้าใจชาตินิยมลาวชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ช่วยให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและวัฒนธรรมลาวกว้างขวางขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษาชาตินิยมที่ปรากฏในสื่อประเภทต่างๆของชาติลาวและชาติอื่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved